

Ірина М. Сотник, Валерія В. Гаврилова, Євген В. Коваленко
**СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ
РЕАЛІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

У статті досліджено роль соціального підприємництва у досягненні Глобальних цілей сталого розвитку в масштабах України. Розроблено схему трансформації ресурсів та прибутку соціального підприємства у соціальні та екологічні вигоди громади, проаналізовано переваги розбудови вітчизняного сектору соціального підприємництва. Визначено основні проблеми, які перешкоджають поширенню таких соціальних практик в Україні, та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: соціальне підприємництво; глобальні цілі; сталий розвиток; соціальний ефект; фандрейзинг; державна підтримка.

Рис. 3. Табл. 1. Літ. 16.

Ірина Н. Сотник, Валерия В. Гаврилова, Евгений В. Коваленко
**СОЦИАЛЬНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО КАК ИНСТРУМЕНТ
РЕАЛИЗАЦИИ ГЛОБАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ**

У статье исследована роль социального предпринимательства в достижении Глобальных целей устойчивого развития в масштабах Украины. Разработана схема трансформации ресурсов и прибыли социального предприятия в социальные и экологические выгоды общины, проанализированы преимущества развития отечественного сектора социального предпринимательства. Определены основные проблемы, препятствующие распространению таких социальных практик в Украине, и предложены пути их решения.

Ключевые слова: социальное предпринимательство; глобальные цели; устойчивое развитие; социальный эффект; фандрейзинг; государственная поддержка.

Iryna M. Sotnyk¹, Valeriia V. Havrylova², Yevhen V. Kovalenko³
**SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS A TOOL FOR IMPLEMENTING
GLOBAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS**

The article explores the role of social entrepreneurship in achieving the Global Sustainable Development Goals in Ukraine. A scheme for transforming the resources and profits of a social enterprise into the social and environmental benefits of the community has been developed, and the advantages of developing the domestic sector of social entrepreneurship have been analyzed. The main problems that prevent the spread of such social practices in Ukraine are identified, and ways of their solution are suggested.

Keywords: social entrepreneurship; global goals; sustainable development; social effect; fundraising; state support.

Peer-reviewed, approved and placed: 27.02.2018.

Постановка проблеми. У 2015 р. на Саміті ООН була прийнята нова програма сталого розвитку, що містить 17 цілей, спрямованих на покращення соціо-еколого-економічної ситуації в світі [16] і рис. 3. Важливим інструментом для реалізації більшості визначених цілей сьогодні може стати

¹ Sumy State University. Sumy. Ukraine.

² Sumy State University. Sumy. Ukraine.

³ Sumy State University. Sumy. Ukraine.

соціальне підприємництво (СП), метою якого є вирішення гострих соціальних чи/та екологічних питань на локальному рівні.

У сучасних умовах успішне розв'язання проблем покращення якості навколишнього природного середовища, викорінення нерівності та запобігання соціальному виключенню певних верств населення з життя суспільства неможливе без самоорганізації та самостійного забезпечення процесу розробки й ухвалення відповідних рішень самими членами громади. Соціальні підприємства постають яскравим прикладом такої самоорганізації і вже сьогодні є ефективним інструментом вирішення зазначених проблем. Ці суб'єкти господарювання створюють «соціальні результати», які проявляються на окремій території й сума яких формує глобальний ефект.

СП шляхом зміни свідомості та поведінки членів суспільства, ефективної взаємодії соціальних підприємств з усіма верствами населення може стати вагомою підтримкою для національних та регіональних урядів щодо досягнення збалансованого розвитку окремих країн та світу в цілому. Проте, незважаючи на вагомий внесок у благополуччя держав, соціальні підприємства залишаються «невидимими» для більшої частини населення. Особливо актуальна ця проблема для України, де доцільно підвищити розуміння і визнання соціального підприємництва та соціальних підприємств задля забезпечення інклюзивного економічного розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика СП є предметом активних наукових досліджень, починаючи з 90-х років ХХ століття. Значний внесок у вивчення цього феномену, розроблення теоретико-методологічних, методичних та практичних засад СП зробили науковці С. Алворд [13], Г. Діс [14], С. Картер [15], Ф. Спреклі [9], Е. Шоу [15] та інші. Так, Е. Шоу та С. Картер у праці [15] вивчають практики СП, досліджують історичних попередників соціальних підприємств, обґрунтовують відмінності між соціальними та комерційними підприємствами. Серед українських вчених, що здійснюють дослідження у сфері СП, слід відзначити М. Гончарову, Н. Гусак, А. Корнецького, В. Назарука, А. Свинчука, А. Туманову, які у роботах [6; 8] визначили перспективи розвитку СП в Україні та сформулювали практичні напрями його підтримки. Н. Ільченко у праці [3] запропонувала концепцію соціального підприємства та розглянула базові моделі СП у контексті економічного і соціального розвитку територіальної громади. Т. Шаповалова у праці [12] визначила особливості існування соціального підприємства та управління його фінансовою діяльністю. Л. Ступіна у роботі [10] запропонувала перспективні шляхи розвитку СП в Україні. З. Галушка у праці [1] розглядає феномен СП як інноваційний чинник соціалізації бізнесу, тоді як О. Кіреєва у роботі [5] подає СП як інструмент державної соціальної політики.

Незважаючи на те, що СП в останньому десятилітті отримало особливу увагу з боку політиків, вчених, практиків і широкої громадськості, дотепер у науковому середовищі існують розбіжності у його визначенні, залишаються відкритими питання внеску соціальних підприємств у досягнення цілей сталого розвитку, забезпечення фінансової незалежності суб'єктів СП. В Україні соціальне підприємництво перебуває в точці біфуркації. У сучасних умовах найменші флуктуації можуть змінити напрямок подальшого розвитку

явища, а відсутність підтримуючих структур та нерозвинута регуляторна база для створення соціальних підприємств значною мірою стримують еволюцію практик СП. Тому важливим постає забезпечення сприятливих умов розвитку СП, зокрема на законодавчому рівні, що призведе до зниження ймовірності руйнівних тенденцій явища через внутрішні параметри середовища.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності розвитку соціального підприємництва в Україні як ефективного інструменту реалізації Глобальних цілей сталого розвитку, а також визначення стримуючих факторів розбудови сектору СП в Україні та шляхів їх подолання.

Основні результати дослідження. Хоча термін «соціальне підприємство» є порівняно новим, саме явище має давню історію і зародилося задовго до прийняття у червні 1992 р., Конференцією ООН, Концепції сталого розвитку. Історичними попередниками соціальних підприємств, націленими на вирішення гострих соціальних питань, були монастирі, церковно-приходські школи, створені за рахунок громади лікарні, навчальні заклади, музеї, публічні бібліотеки тощо. Із середини ХІХ ст. у світі активізувалася діяльність меценатів і спонсорів, які фінансували такі соціальні проекти. Цей період можна назвати етапом зародження СП. У кінці ХХ ст. відбулося становлення СП як економічного феномену, з'явилися перші соціальні підприємства.

Загалом у науковій термінології поняття «сталий розвиток» та «соціальне підприємство» з'явилися одночасно – у кінці ХХ ст. У широкому розумінні ці два явища зумовлені необхідністю вирішення одних і тих самих проблем, але на різних рівнях – глобальному і локальному. Сьогодні СП за рахунок орієнтації діяльності, в першу чергу, на досягнення соціальних та/чи екологічних цілей потенційно може стати одним із найбільш ефективних локальних інструментів досягнення Глобальних цілей сталого розвитку. Наразі уряди багатьох країн світу зацікавлені у залученні соціальних підприємств до розв'язання проблем місцевих громад, вирішення яких суттєво впливає на темпи та спрямованість регіонального і національного розвитку.

З кінця 70-х р. ХХ ст. в Європі використовується таке визначення СП [9]: «Соціальне підприємство – це юридично зареєстрована організація, яка перебуває у спільній власності та контролі членів цієї організації, й заснована на принципах рівної частки власності. Підприємство здійснює комерційну діяльність, створює суспільне багатство та сприяє покращенню якості довкілля. Суспільне багатство й екологічні вигоди є невід'ємною частиною цілей діяльності соціального підприємства; або на їх досягнення підприємство скеровує частину прибутку». Тобто головна місія соціального підприємства полягає у наданні користі суспільству. Як слідує з (рис. 1), СП поєднує соціальні цілі та підприємницькі ініціативи і спрямоване на вирішення проблем громади та створення суспільного багатства, забезпечення зростання якості навколишнього природного середовища.

В соціальних підприємствах вигоду отримують всі зацікавлені сторони за рахунок поєднання соціальних, фінансових та екологічних результатів діяльності. Взагалі соціальні підприємства посідають унікальне місце в економіці, де як підприємства, вони мають бути стійкими у фінансовому відношенні, а як організації, орієнтовані на досягнення соціальних цілей, виступають механіз-

мом досягнення позитивних соціальних та екологічних результатів. На (рис. 2) зазначено як економічний прибуток в СП трансформується у соціальні та екологічні вигоди громади.

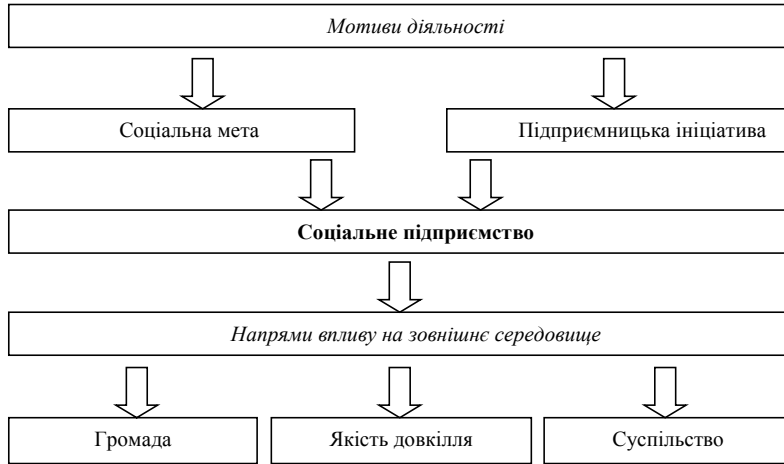

Рис. 1. Мотиви та напрями впливу соціального підприємства, складено авторами на основі [9]

Для соціальних підприємств основним мірилом результативності є соціальний ефект, а прибуток виступає другорядним показником. Суб'єкти СП переслідують мету щодо створення соціальної та/або екологічної цінності на всіх етапах виробництва як невід'ємну частину своєї ідентичності. У зв'язку з цим результат діяльності СП є сумою соціальних, екологічних та економічних результатів.

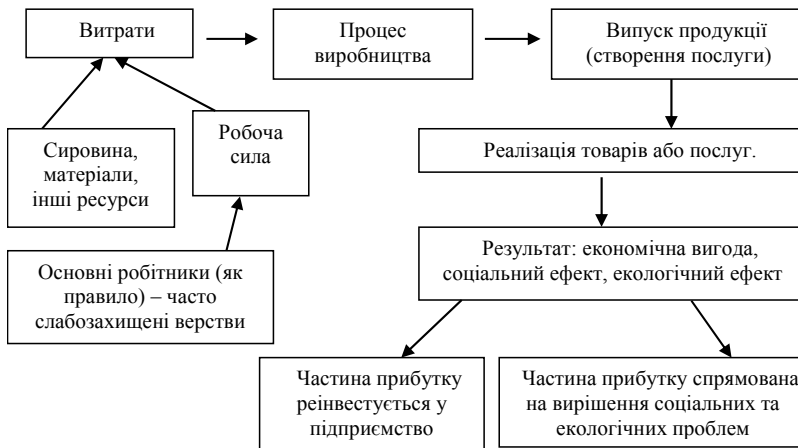

Рис. 2. Схема трансформації ресурсів соціального підприємства, розроблено авторами

Фінансова незалежність, створення суспільного багатства, відповідальність за навколишнє природне середовище визначають принципи діяльності СП та є критеріями оцінювання його успіху. Суспільне багатство можна визначити як переваги та вигоди, отримані групою людей, що самоорганізувалися для досягнення певних цілей і результатів, які неможливо здобути індивідуально. Таким чином соціальне підприємство через взаємодію з громадянським суспільством сприяє зростанню суспільного багатства та більш справедливому розподілу ресурсів, постаючи здобутком «спільного виробництва», тобто результатом колективної дії громадян.

Важливим елементом забезпечення сталого розвитку є врахування потреб майбутнього покоління. Оскільки точно не відомий характер майбутніх запитів, СП може стати гнучкою і динамічною моделлю ефективного задоволення нових соціальних потреб, що виникатимуть з плином часу. Звичайно майбутні покоління мають право здійснювати свій власний вибір. Концепція сталого розвитку передбачає, що діяти таким чином, щоб не зменшити обсяг природного капіталу і тим самим залишити можливість вибору для майбутніх поколінь. Отримання у спадок безлічі серйозних екологічних та соціальних проблем, наявних у сучасному світі, не відповідає меті цієї концепції. Отже сьогодні світ потребує потужних інститутів для вирішення цих питань, якими можуть стати соціальні підприємства.

Слід відзначити, що розвиток СП є вигідним для економіки кожної країни, оскільки ця діяльність надає можливість зменшити частку державних витрат, які спрямовуються на вирішення проблем соціально незахищених верств населення, їх працевлаштування та суспільну адаптацію. На сьогоднішній день СП динамічно розвивається в європейських країнах, вирішуючи проблеми безробіття, соціального захисту, громадського залучення. Воно є визнаним у світі специфічним видом підприємництва, що спрямоване на створення соціальних та економічних благ. Незважаючи на свій молодий вік (приблизно 20-25 років), СП набуло значного поширення у світі і посіло гідне місце в одному ряду з такими загальноновизнаними трендовими напрямками розвитку підприємництва як корпоративна соціальна відповідальність, благодійність, венчурна філантропія [8].

Можна навести безліч успішних прикладів із зарубіжної практики щодо створення та функціонування соціальних підприємств, які досягають значних фінансових результатів, забезпечують отримання великого соціального синергетичного ефекту та залучають до співпраці місцеву владу і членів громади [3]. Різні країни мають певні особливості щодо розуміння сутності СП та ставлення до розвитку його ініціатив. В Україні це явище дотепер не набуло значного поширення, проте вже відіграє помітну роль у суспільстві, поступово перетворюючись на ефективний механізм вирішення соціальних, екологічних та економічних проблем окремих громад і країни загалом.

СП, за належної державної підтримки його розвитку, в довгостроковій перспективі може стати одним з потужних інструментів реалізації Глобальних цілей сталого розвитку (рис. 3), зокрема, в масштабах України. На підкріплення даної тези наведемо декілька прикладів.

Україна – держава №1 в Європі за рівнем смертності від хвороб, пов'язаних з неправильним харчуванням та пасивним способом життя. Загальний

коефіцієнт смертності в країні майже в 1,87 рази вище, ніж в Європейському Союзі (для чоловіків – у 2 рази), тому з цих позицій актуальним постає досягнення Глобальної цілі №3 – забезпечення здорового способу життя та сприяння зростанню добробуту населення усіх вікових категорій [16]. Для того, щоб наочно продемонструвати, яким чином соціальні підприємства сприяють її реалізації, наведемо декілька прикладів вітчизняних компаній, що увійшли до Каталогу соціальних підприємств України 2016-2017 рр. [4].

- Підприємство «ОблСіч» обласного Громадсько-соціального об'єднання «Асамблея інвалідів Черкащини» (м. Черкаси). Сфера його діяльності – охорона здоров'я, а саме проведення фізично-оздоровчих заходів та виробництво технічних засобів реабілітації. Комерційна складова діяльності компанії полягає у зборі коштів її учасників для виробництва оздоровчих жилетів у розстрочку за індивідуальними замовленнями самих учасників, при цьому 100% прибутку організації спрямовується на соціальні цілі. Результатом діяльності соціального підприємства в останні роки стало оздоровлення 750 осіб, забезпечення підтримки належного стану здоров'я людей з різним ступенем інвалідності.

Рис. 3. Склад Глобальних цілей сталого розвитку [16]

- Молодіжна громадська організація «Арт-Село» (м. Житомир). Діяльність підприємства спрямована на організацію та проведення майстер-класів з декоративно-прикладного мистецтва і навчальних курсів з художнього мистецтва, а також благодійних аукціонів з продажу виробів декоративно-прикладного мистецтва. Соціальна складова діяльності компанії полягає в тому, що 90 % отриманих коштів спрямовуються на потреби Житомирського обласного дитячого онкогематологічного центру, а саме закупівлю обладнання, ліків, речей, побутової техніки, організацію свят та проведення занять арт-терапії, і лише 10% надходжень реінвестуються у розвиток підприємства.

- Туристично-спортивний клуб «Манівці» (м. Львів). Місія організації – «зробити активний відпочинок, здоровий спосіб життя, фізичну культуру і спорт популярними та доступними для всіх». Відповідно до місії діяльність клубу полягає в організації спортивного індивідуального та корпоративного

відпочинку. При цьому 40% отриманого прибутку реінвестується, а 60% – спрямовується на соціальні цілі, зокрема будівництво спортивного залу у м. Львів, спортивної школи у с. Березина Миколаївського району Львівської області, проведення масових заходів з популяризації здорового й активного способу життя, а також підтримку функціонування соціальних спортивних секцій кануполо*, веслувального слалому, водного туризму, дзюдо, скелелазіння та акробатики для дітей, молоді і дорослих.

Останніми роками в Україні гостро постає питання екологічних наслідків здійснення господарської діяльності, у зв'язку з чим актуалізується досягнення Глобальної цілі № 13 – Боротьба зі зміною клімату [16]. Серед прикладів вітчизняних соціальних підприємств, місія яких спрямована на вирішення цієї проблеми на локальному рівні, доцільно зазначити [4]:

- ТОВ «Наш Будинок Волноваха» (Донецька обл.). Товариство функціонує у сфері житлово-комунального господарства та обслуговування будинків. Воно бере участь на добровільних засадах у розвитку соціальної інфраструктури місцевої громади, допомагає вирішувати питання екологічного характеру та створювати якісні умови для проживання в межах отриманих прибутків. Основна мета діяльності підприємства полягає у сприянні зростанню якості довкілля, розвитку інфраструктури багатоквартирних житлових будинків. Прибуток в обсязі 100 % використовується на соціальні та екологічні цілі відповідно до рішення загальних зборів учасників товариства;

- об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів «Чернігівщина екологічна» (м. Чернігів). Відповідно до статуту, місія об'єднання – сприяння покращенню добробуту громадян та пом'якшенню зміни клімату за допомогою відновлення земель на осушених торфовищах. 90% отриманого прибутку компанія реінвестує у свою діяльність, а 10% спрямовує на соціальні цілі;

- станція технічного обслуговування (СТО) «На всі 100» (Донецька обл.). СТО надає послуги зі встановлення енергозберігаючого обладнання на автомобілі, яке дозволяє зменшити шкідливі викиди в атмосферу. Підприємство надає робочі місця для соціально незахищених верств населення. Місія, зазначена у статуті, передбачає працевлаштування людей з фізичними вадами та сприяння покращенню екологічної ситуації в регіоні. 10% отриманого прибутку СТО спрямовує на соціальні цілі, 90% – реінвестується.

Грунтуючись на наведених прикладах слід зазначити, що СП вже сьогодні може стати ефективним механізмом досягнення екологічних цілей сталого розвитку, оскільки до його ключових моментів належить досягнення суспільного добробуту при покращенні якості довкілля. По суті саме СП постає механізмом стимулювання позитивних соціальних змін у суспільстві. Крім того СП може відігравати важливу роль у вирішенні проблем виживання найбільш вразливих людей і допомагати їм вирватися із замкнутого кола бідності, забезпечуючи інклюзивну зайнятість і тим самим досягнення Глобальної цілі №1 – Подолання бідності в усіх її формах та усюди [16].

Зростання активності громадян через створення соціальних підприємств, їх співпраця з владою дозволить вирішити в Україні таку надзвичайно актуаль-

* Кануполо (каноєполо) – неолімпійський командний вид спорту, різновид веслування.

ну проблему як розбудова соціальної держави і громадянського суспільства, зазначену як цільовий орієнтир у багатьох законодавчих документах [10]. Використання підприємницьких підходів до вирішення соціальних проблем дозволяє менше орієнтуватися на державний бюджет, якого катастрофічно не вистачає на соціальні та екологічні програми, і забезпечує підтримувальний розвиток для соціально вразливих груп суспільства, переводячи СП на новий рівень розвитку в Україні [6].

При розбудові СП безумовно є важливими питання особливостей реєстрації соціальних підприємств та умови ведення ними діяльності в Україні, розробки концепції та бізнес-планів таких суб'єктів економічної діяльності. Проте, як свідчить практика, основною перешкодою для функціонування СП в Україні є проблема фінансування цих бізнес-утворень, яка виникає не лише на старті соціального підприємства, а й на стадії розширення вже успішного проекту.

Сьогодні однією з можливостей профінансувати соціальні проекти є фандрейзинг – робота із залучення коштів громадян, бізнес-структур або держави в некомерційний сектор, у тому числі на благодійність та СП [12]. Так, ресторан «UrbanSpace 100» – це приклад успішного соціального підприємства, створеного на засадах фандрейзингу. Унікальність цього закладу полягає в тому, що його інвесторами стали 100 соціально активних людей, які об'єдналися заради розвитку м. Івано-Франківськ. Команда «UrbanSpace 100» провела результативний фандрейзинг та змогла переконати людей у тому, що проект вартий уваги і в нього доцільно інвестувати свої кошти. Сьогодні ресторан працює та генерує прибуток, який спрямовується на реалізацію міських проектів. При цьому рішення про те, які саме проекти будуть фінансуватися, ухвалюються саме засновниками проекту. Операційне управління рестораном здійснюється професійною компанією, яка забирає 20 % прибутку. Решта – 80 % прибутку – спрямовуються на соціальні цілі, тобто реалізацію громадських ініціатив міста. Таким чином, проект «UrbanSpace 100» є переконливим доказом того, що в Україні є реальна можливість створювати ефективні соціальні підприємства [8].

Об'єднання зусиль і фінансових ресурсів певної кількості однодумців, тобто розвиток соціального бізнесу через краудфандинг, наразі є чи не найшвидшим способом розвитку СП у Західній Європі та одним із найрезультативніших інструментів фандрейзингу. В Україні краудфандинг ще зовсім не розвинений і подібні практики лише набувають популярності: нещодавно розпочав свою діяльність лише один майданчик «Спільнокошт – краудфандинг в Україні» [12].

Отже питання фінансування створення та розвитку соціальних підприємств в Україні можна вирішити за допомогою фандрейзингу, зокрема такого його інструменту як краудфандинг. Проте, окрім проблеми фінансування суб'єктів СП, додатково можна виділити низку стримуючих факторів розвитку практик СП в Україні [3], серед яких:

- нерозвинена законодавча та регуляторна база для створення й функціонування соціальних підприємств, відсутність національних та регіональних структур, які б займалися лобіюванням даного питання;

- відсутність достатньої кількості підтримуючих структур з надання фінансової та технічної допомоги малому бізнесу, нерозвиненість державних партнерських відносин з приватним сектором;
- недостатність знань та навичок у соціальних підприємств, що є головною рушійною силою в сфері СП, для розробки та управління бізнес-проектами соціального спрямування;
- проблеми, що пов'язані з непоінформованістю основних груп суспільства щодо природи та переваг СП. Недостатнє розуміння владою, бізнесом і громадськістю позитивних ефектів від роботи соціальних підприємств значною мірою зумовлене відсутністю механізмів популяризації практик СП, зокрема на державному рівні. Непоінформованість населення стосовно мети та особливостей роботи, а також можливостей створення подібних суб'єктів господарювання постає одним із основних бар'єрів на шляху розвитку СП в Україні [2].

З метою подолання зазначених перешкод доцільно на державному рівні створити сприятливе правове та адміністративне, інвестиційне середовище для розвитку СП. Жодне соціальне підприємство не працює у вакуумі, всі суб'єкти господарювання співіснують у зовнішньому середовищі, впливаючи і будучи залежними від інших учасників бізнесу, економічних, культурних та юридичних інститутів. Тому в Україні на державному рівні необхідно сформулювати умови, які сприятимуть покращенню взаємодії соціальних підприємств між собою, а також з іншими фірмами та інститутами, забезпечуючи можливості для співпраці та спільного розвитку. У розвинених країнах світу соціальні підприємства процвітають за підтримки багатьох громадських та фінансових інститутів і мереж. В Україні від ідеї до стадії успішної реалізації соціального проекту підприємець проходить досить складний шлях, тому державна цільова підтримка має велике значення для кількості, якості та стійкості соціальних підприємств, що розвиваються.

Забезпечення розвитку вітчизняних суб'єктів СП, на нашу думку, має ґрунтуватися на двох основних принципах:

- існування державної політики, що визнає, регулює і підтримує такі організації з метою забезпечення умов їх ефективного розвитку;
- здатності громадян до самоорганізації, що є рушійною силою руху соціальних підприємств знизу догори.

Базуючись на зазначених принципах, можна визначити основні складові системи комплексної підтримки соціальних підприємств, формування та імплементація яких, як свідчить зарубіжна практика, забезпечить розвиток СП в Україні:

- 1) державне визнання особливостей та організаційно-правових форм діяльності суб'єктів СП;
- 2) доступ таких підприємств на ринок;
- 3) громадська підтримка (для запуску і розширення соціального підприємства);
- 4) доступ суб'єктів СП до фінансових ресурсів;
- 5) мережі та механізми взаємної підтримки соціальних підприємств;
- 6) наукові дослідження у сфері СП, освіта та розвиток навичок у соціальних підприємств.

Всеукраїнський ресурсний центр розвитку СП «Соціальні ініціативи», досліджуючи розбудову сектору СП з 2012 р., виокремив можливості (табл. 1), які спонукатимуть до створення все більшої кількості соціальних підприємств в Україні [6].

Таблиця 1. Можливості розвитку соціального підприємництва в Україні [6]

Можливість	Зміст
Наявність ресурсів, які не задіяні у традиційному бізнесі	Найвагомішим є людський ресурс, до якого можна віднести такі категорії: люди з обмеженими можливостями; біженці; національні меншини; люди похилого віку; молодь; люди із залежностями; люди, що вийшли з місць позбавлення волі; багатодітні мами. Їх «особливості» стримують традиційних підприємців від найму цієї робочої сили.
Лояльність споживачів до продукції СП зростає	Відчуття причетності до корисної справи та ще й у досить простий спосіб (придбання необхідного товару чи послуги) стає вагомим аргументом на користь соціальних підприємств, а тим більше на тлі підтримки національного товаровиробника.
Соціальні підприємства зазвичай підтримуються міжнародними фондами і організаціями	Існують програми, дотичні до СП, наприклад, підтримка внутрішньопереміщених осіб від Програми розвитку ООН (метою є створення робочих місць для внутрішньопереміщених осіб в Україні). Майже усі програми донорів спрямовані на розвиток сільської місцевості і містять елементи СП (Фонд «Монсанта», Міжнародний благодійний фонд «Добробут громад» (Heifer International)) та ін.

Отже СП залучає до громадського життя соціально вразливі верстви населення, забезпечуючи їх роботою; розширює активність громадян, які можуть самостійно розв'язувати свої проблеми та брати відповідальність за своє життя; посилює суспільну увагу до соціально незабезпечених груп населення, не стільки надаючи їм благодійну допомогу, скільки забезпечуючи їх корисною соціально значущою роботою; відроджує сільські та міські території і поліпшує їх соціальну інфраструктуру тощо [5]. СП у сучасних реаліях спрямоване на прискорення позитивних соціальних змін, забезпечуючи задоволення базових людських потреб в оптимальний спосіб. Воно може і має стати ключовим фактором сталого розвитку не лише окремої місцевості, а й країни в цілому.

Висновки. Поява соціальних підприємств у вітчизняній економіці, а також асортименту товарів і послуг, які вони виробляють, стала своєрідною відповіддю соціальних підприємців на кризові явища, які супроводжували перехід України до демократичної політичної системи та ринкової економіки. Серед них: підвищення рівня безробіття, зменшення фінансування соціальної сфери, зниження рівня безпеки та загальної якості життя. Наслідком стало збільшення кількості населення, яке було виключено з економічного та політичного життя своєї громади. За таких умов соціальні підприємства виявилися прийнятним механізмом вирішення соціально-економічних проблем.

Фінансово-незалежна бізнес-модель, створення суспільного багатства, відповідальність за навколишнє природне середовище визначають СП як інструмент досягнення стабільності суспільства, яка для кожної країни, незалежно від рівня розвитку, є одним з найбільш важливих факторів успіху. СП, хоча й повільно, але все-таки перетворюється на реальний важіль вирішення соціальних та екологічних проблем в Україні.

Підкреслюючи актуальність проблеми становлення та розвитку СП в Україні, варто зазначити, що соціальні підприємства розробляють та поширюють нові підходи до досягнення Глобальних цілей сталого розвитку на локальному рівні, починаючи з найнижчої ланки – кожного члена громади, використовуючи як традиційні бізнес-практики, так й інновації. Проте, на сьогоднішній день в Україні існує низка факторів, що стримують розвиток практик СП, зокрема: недостатній рівень знань та навичок у соціальних підприємств; низька поінформованість суспільства щодо особливостей роботи таких бізнес-утворень; нерозвинена законодавча та регуляторна база для створення й функціонування соціальних підприємств; відсутність достатньої фінансової підтримки для суб'єктів СП тощо. Ефективним методом подолання зазначених бар'єрів може стати активна державна підтримка роботи соціальних підприємств, поряд зі зростанням прагнень громадян до самоорганізації.

Наразі дискусійною залишається проблема вимірювання та оцінювання соціальних результатів діяльності суб'єктів СП. Водночас об'єктивне оцінювання наслідків роботи таких бізнес-утворень та їх внеску у розв'язання соціальних проблем на різних рівнях господарювання є необхідною передумовою не тільки для їх сприйняття і визнання суспільством, а й підвищення ефективності їх діяльності та подальшого розвитку. На нашу думку, саме ці питання мають стати основою для проведення подальших наукових досліджень у даній сфері.

(Публікація містить результати досліджень, виконаних в рамках виконання держбюджетної теми № 53.14.01-01.18/203Ф «Розроблення фундаментальних основ відтворювального механізму соціально-економічного розвитку в ході Третьої промислової революції»)

1. Галушка З. І. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. – 2013. – № 148. – С. 15-17.

Halushka Z. I. Fenomen sotsialnoho pidpriemnytstva: poniattia ta perspektyvy rozvytku v Ukraini // Visnyk KNU im. T. Shevchenka. – 2013. – № 148. – S. 15-17.

2. Довгаль О. В. Проблеми розвитку соціального підприємництва // Ефективна економіка. – 2014. – № 1 // <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2666>.

Dovhal O. V. Problemy rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva // Efektyvna ekonomika. – 2014. – № 1 // <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2666>.

3. Ільченко Н. В. Соціальне підприємництво як інструмент економічного та соціального розвитку громади // Економіка та держава. – 2010. – № 12. – С. 127-129.

Ilchenko N. V. Sotsialne pidpriemnytstvo yak instrument ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku hromady // Ekonomika ta derzhava. – 2010. – № 12. – S. 127-129.

4. Каталог соціальних підприємств України 2016-2017 рр. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017 // <http://www.socialbusiness.in.ua/>.

Kataloh sotsialnykh pidpriemstv Ukrainy 2016-2017 rr. – K.: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2017 // <http://www.socialbusiness.in.ua/>.

5. Кірсева О. Б. Соціальне підприємство як інструмент державної соціальної політики. – 2011 // [http://www.dridu.dp.ua/zbornik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbornik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf).

Kirievva O. B. Sotsialne pidpriemstvo yak instrument derzhavnoi sotsialnoi polityky. – 2011 // [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf).

6. Назарук В. Я. 5 великих можливостей для розвитку соціального підприємництва в Україні. Соціальне підприємство в Україні. – 2016 // <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/novyny/v-ukraini/156-5-velykykh-mozhlyvostei-dlia-rozvytku-sotsialnoho-pidpriemnytstva-v-ukraini>.

Nazaruk V. Ya. 5 velykykh mozhlyvostei dlia rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini. Sotsialne pidpriemnytstvo v Ukraini. – 2016 // <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/novyny/v-ukraini/156-5-velykykh-mozhlyvostei-dlia-rozvytku-sotsialnoho-pidpriemnytstva-v-ukraini>.

7. Наше общее будущее : доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР); пер. с англ. / Под ред. С. А. Евтеева, Р. А. Перелета. – М.: Прогресс, 1989 // <http://xn--80adbkckdfac8cd1ahpld0f.xn--p1ai/files/monographs/OurCommonFuture-introduction.pdf>.

Nashe obshchee budushchee : doklad Mezhdunarodnoi komysyuy po okruzhaiushchei srede i razvytyiu (MKOSR); per. s anhl. / Pod red. S. A. Evteeva, R. A. Pereleta. – М.: Prohress, 1989 // <http://xn--80adbkckdfac8cd1ahpld0f.xn--p1ai/files/monographs/OurCommonFuture-introduction.pdf>.

8. Соціальне підприємство: від ідеї до суспільних змін / [А. А. Свинчук, А. О. Корнецький, М. А. Гончарова та ін.]. – К.: ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2017. – 188 с.

Sotsialne pidpriemnytstvo: vid idei do suspilnykh zmin / [A. A. Svynchuk, A. O. Kornetskiy, M. A. Honcharova ta in.]. – К.: TOV «Pidpriemstvo «VI EN EI», 2017. – 188 s.

9. *Спреклі Ф.* Посібник з планування соціального підприємництва. – 2011 // http://www.british-council.org.ua/sites/default/files/posibnik_z_planuvannya_socialnogo_pidpriemstva.pdf.

Sprekli F. Posibnyk z planuvannya sotsialnoho pidpriemnytstva. – 2011 // http://www.british-council.org.ua/sites/default/files/posibnik_z_planuvannya_socialnogo_pidpriemstva.pdf.

10. *Ступіна Л. Е.* Соціальне підприємство та перспективи його розвитку в Україні // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О. Ф. – Суми: СумДУ, 2016. – С. 153-154.

Stupina L. E. Sotsialne pidpriemnytstvo ta perspektyvy yoho rozvytku v Ukraini // Ekonomichni problemy staloho rozvytku: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii imeni prof. Balatskoho O. F. – Sumy: SumDU, 2016. – S. 153-154.

11. Цілі Сталого розвитку 2016–2030 / UN Ukraine, 2017 // <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.

Tsili Staloho rozvytku 2016–2030 / UN Ukraine, 2017 // <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.

12. *Шаповалова Т. В.* Соціальне підприємство і фандрейзинг. – К.: МФСА, 2016. – 186 с.

Shapovalova T. V. Sotsialne pidpriemnytstvo i fandreizynh. – К.: MFSA, 2016. – 186 s.

13. *Alvord S. H., Brown L. D., Letts C. W.* (2004). Social entrepreneurship and societal transformation: An exploratory. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 40 (3), 260–282.

14. *Dees J. G.* (2001). The meaning of social entrepreneurship. Center for the Advancement of Social Entrepreneurship // http://www.caseatduke.org/documents/dees_sedef.pdf.

15. *Shaw, E. & Carter S.* (2007). Social entrepreneurship: Theoretical antecedents and empirical analysis of entrepreneurial processes and outcomes. *Journal of small business and enterprise development*, 14 (3), 418-434.

16. UN General Assembly Resolution (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development : Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. // http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E.